

REVIJA KOPAONIČKE ŠKOLE PRIRODNOG PRAVA

Časopis za pravnu teoriju i praksu

ISSN 2683-443X UDK 34

Broj 1/2019, Godina I

DOI:10.5937/RKSPP1901

Časopis izlazi dva puta godišnje

Izdavač

Kopaonička škola prirodnog prava – Slobodan Perović
Krunska 74, Beograd

Tel. 244 69 10, 244 30 24, E-mail: office@kopaonickaskola.rs
www.kopaonikschool.org

Glavni i odgovorni urednik

Prof. dr Jelena S. Perović Vujačić

Zamenik glavnog i odgovornog urednika

Prof. dr Gordana Ilić Popov

Sekretar

Andrea Nikolić

Redakcija

Prof. dr Gordana Vukadinović, Prof. dr Dragor Hiber, Prof. dr Dobrosav Milovanović, Prof. dr Milan Škulić, Prof. dr Milena Petrović, Prof. dr Vladan Petrov, Prof. dr Nataša Delić, Prof. dr Maja Stanivuković, Prof. dr Saša Bovan, Prof. dr Nikola Mojović, Prof. dr Goran Koevski, Dr Adeksandra Maganić, Dr Zoran Lončar, Dr Milena Đorđević, Dr Nataša Hadžimanović, Dr Thomas Meyer, Ljubica Tomić, Marie-Christine Cimadevilla

Članovi Međunarodnog naučnog saveta

Xavier Blanc-Jouvan (Professor emeritus at the University of Paris I Panthéon-Sorbonne, France), Don Wallace (Chairman of the International Law Institute, Washington, USA), Rajko Kuzmanović (President of Academy of Sciences and Arts of Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina), Tatjana Josipović (University of Zagreb, Croatia), Larry A. DiMatteo (Florida University, USA), Gian Antonio Benacchio (University of Trento, Italy), Davor Babić (University of Zagreb, Croatia), Prof. Dr Burghard Piltz (Ahlers & Vogel, Hamburg, University of Bielefeld, Germany), Francesca Fiorentini (University of Trieste, Italy), Damjan Možina (University of Ljubljana, Slovenia), Dr Christa Jessel-Holst (Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, Hamburg, Germany), Vitomir Popović (Academy of Sciences and Arts of Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina), Penelope Jane Booth (Newcastle University, UK), Zoran Rašović (Montenegrin Academy of Sciences and Arts, Montenegro), Dr. iur. Simon Gabriel (attorney-at-law, Zurich, Switzerland), Vlado Kambovski (Macedonian Academy of Sciences and Arts, North Macedonia), Mateja Đurović (King's College London, UK)

Korektura i kompjuterska obrada
Javorina Beker

Dizajn korica
Uroš Živković

Tiraž: 300 primeraka

Štampa: FUTURA, Petrovaradin

Radovi u ovom časopisu podležu anonimnoj recenziji od strane dva recenzenta. Ocene iznesene u člancima lični su stavovi njihovih autora i ne izražavaju mišljenje uredništva ovog časopisa ni ustanova u kojima su autori zaposleni.

UDK 34

ISSN 2683-443X

REVIJA KOPAONIČKE ŠKOLE PRIRODNOG PRAVA

ČASOPIS ZA PRAVNU TEORIJU I PRAKSU

Naučni časopis Kopaoničke škole prirodnog prava *Revija Kopaoničke škole prirodnog prava* izlazi od 2019. godine. Časopis objavljuje naučne članke, teorijska istraživanja i studije iz srpskog i uporednog prava, analize izabranih sudskih i arbitražnih odluka, komentare zakonskih rešenja, prikaze knjiga i druge naučne priloge istaknutih domaćih i inostranih autora. Tematska sadržina priloga prilagođena je Heksagonu Kopaoničke škole prirodnog prava: *Pravo na život, Pravo na slobodu, Pravo na imovinu, Pravo na intelektualnu tvorevinu, Pravo na pravdu i Pravo na pravnu državu*, a objavljeni radovi raspoređuju se prema odgovarajućim katedrama Kopaoničke škole. Kao glasilo Kopaoničke škole prirodnog prava – Slobodan Perović, časopis prati naučni rad i aktivnosti Škole i o njima obaveštava čitaoce.

KOPAONIČKA ŠKOLA PRIRODNOG PRAVA
– SLOBODAN PEROVIĆ

Broj 1/2019 / Godina I/ BEOGRAD

UDK 347.919
DOI:10.5937/RKSPP1901219M

ALEKSANDRA MAGANIĆ

OGLEDNI POSTUPAK ILI POSTUPAK ZA RJEŠAVANJE SPORNOG PRAVNOG PITANJA

– Sličnosti i razlike –

Reformom hrvatskog parničnog procesnog prava provedenom 2019, kao novi procesno-pravni institut, uveden je ogledni postupak radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava. Zakonske odredbe o oglednom postupku primjenjivat će se na slične sporove koji su pokrenuti ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju, a rješenje kojih ovisi o istom pravnom pitanju koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu. Nasuprot tome, u Srbiji je još 2004. uveden postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja, koji je nedavnim pravnim shvaćanjem Građanskog odjela Vrhovnog kasacionog suda o ništavosti ugovorne odredbe o kreditu indeksiranom u švicarskom franku izazvao veliki interes javnosti. S obzirom da između oglednog postupka i postupka za rješavanje spornog pravnog pitanja, kao dvaju procesnopravnih instituta sa sličnim ciljem, postoje određene sličnosti i razlike, zadaća ovoga rada bila bi da prikaže navedene institute i ocijeniti njihovu primjenjivost u praksi.

Ključne riječi: ogledni postupak, postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja, jedinstvena primjena prava, presedan, vezujući učinak odluka

OGLEDNI POSTUPAK

Ogledni postupak velika je novina kojom se u parničnom postupku nastoji ostvariti više različitih ciljeva. Jedan od njih usmjeren je na ubrzanje postupanja

Dr Aleksandra Maganić, izvanredna profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
e-mail: amaganic@pravo.hr

u svim postupcima u kojima je meritum stvari u odnosu na pravno pitanje isti, a koji su pokrenuti u većem broju ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju. Drugi se pak, očituje u ostvarivanju ustavne zadaće Vrhovnog suda Republike Hrvatske na način da Vrhovni sud donošenjem odluke o određenom pravnom pitanju osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni odnosno razvoj prava kroz sudsku praksu.¹ Pokušamo li rezimirati ciljeve oglednog postupka, riječ je o institutu koji treba doprinijeti ostvarivanju načela ekonomičnosti i suđenja u razumnom roku te istovremeno pravnoj sigurnosti, čime bi otpala i potreba da Vrhovni sud radi osiguranja jedinstvene primjene prava intervenira.

Kritika ovog procesnopravnog instituta čije se uvođenje planiralo jednim od Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2016. godine, bila je, prije svega usmjerena na priličnu nomotehničku konfuznost i iznimnu složenost, koja je zbog takvog uređenja dovodila u pitanje uopće njegovu provedivost.² Neki su autori smatrali da je ustavnopravno dvojbeno, zadiru li se na taj način sudovima nižeg stupnja u njihovo pravo i dužnost da sude tj. oduzima li im se, nametanjem presedana Vrhovnog suda Republike Hrvatske i preskakanjem svih razina sudovanja, pravo da odlučuju o predmetima iz svoje nadležnosti.³ Zbog toga je, i prije nego izložimo osnovna obilježja oglednog postupka, između ostalog bitno, jesu li se odredbe o oglednom postupku kakve su bile propisane u ranijim zakonskim nacrtima u međuvremenu promijenile i dodatno razradile. Naime, ogledni postupak uveden je posljednjom reformom parničnog procesnog prava iz 2019. godine, točnije Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, u daljnjem tekstu: ZID ZPP 19 ili Novela ZPP-a 19.⁴

Već u odnosu na sam naziv Glave 32.b Zakona o parničnom postupku,⁵ u daljnjem tekstu: ZPP (čl. 502.i–502.n) jasno je da do promjene naziva nije došlo.

¹ Obrazloženje Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku od svibnja 2019, str. 35.

² Aleksandra Maganić, "Ogledni postupak prema Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku 2016.", Zbornik radova s II međunarodnog savjetovanja *Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća* (urednik Jozo Čizmić et al.), Pravni fakultet Sveučilište u Splitu, Split, 2016. str. 141.

³ Jakob Nakić, "Kritički osvrt na ogledni postupak u Nacrtu Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku", *Informator*, br. 6578 od 10. lipnja 2019.

⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 70/2019.

⁵ Zakon o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 84/2008, 96/2008, 123/2008, 57/2011, 148/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019.

Tako se, kao i prema ranijim nacrtima, zadržao naziv Ogledni postupak radi rješavanja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, pri čemu se jezično pogrešno navodi da se radi o rješenju pitanja, a ne da je riječ o rješavanju pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava. Pokušaj da se ogledni postupka definira i da mu se daju određena obilježja koja bi ga trebala razlikovati od drugih postupaka ostaje na razini prilične neodređenosti. Sukladno zakonu, i dalje je riječ o načinu definiranja u kojem pretežu pravni standardi i neprecizni izrazi, za koje se možemo nadati, da će se razviti primjenom oglednog postupka u praksi.

Postupci u kojima odluka ovisi o rješavanju istog pravnog pitanja prema odredbama ove glave su slični sporovi koji su u većem broju već pokrenuti ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju, a rješenje kojih ovisi o istom pravnom pitanju koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu (pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava). Nepreciznost se odnosi na definiranje oglednog postupka kao *sličnih sporova*, jer nije jasno na čemu se temelji njihova sličnost, osim na tome da njihovo rješenje (rješavanje?) ovisi o istom pravnom pitanju. Primjedbe se moraju uputiti i drugim nomotehničkim nejasnoćama kao što je izraz *postupci čije se pokretanje očekuje u kraćem razdoblju*. Nije jasno zašto se u zakonskom tekstu, koji mora biti precizan i jasan, koriste izrazi kojima se određuje neko neizvjesno subjektivno stanje (očekivanje) i neizvjestan vremenski period (kraće vremensko razdoblje).

Ogledni postupak inicira prvostupanjski sud koji će nakon održavanja pripremno ročišta ili sjednice sudskog odjela, dostaviti prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava sa spisom predmeta, Vrhovnom sudu Republike Hrvatske radi zauzimanja pravnog shvaćanja o tom pitanju. Prijedlog će se odmah objaviti na mrežnoj stranici e-oglasne ploče sudova (čl. 502.k, st. 1. ZPP). Objava prijedloga za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava ima višestruke posljedice. Jedna od njih je da od objave prijedloga na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova, pa sve do objave okončanja oglednog postupka *stranke u oglednom postupku* ne mogu slobodno raspolagati zahtjevom u odnosu na koji je podnesen prijedlog za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava (čl. 502.k, st. 2. ZPP).

Međutim, nije jasno tko su stranke u oglednom postupku. Naime, ako je prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava podnio prvostupanjski sud pred kojim se pojavio veći broj tužbi u sličnim sporovima, odredba o zabrani raspolaganja zahtjevima u odnosu na koje je podnesen prijedlog, odnosi se prije svega na stranke u tim sporovima. Međutim, u tom se momentu (momentu objave prijedloga za rješavanje jedinstvenog pravnog pitanja na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova) još uvijek ne zna postoje li slični sporo-

vi na drugim prvostupanjskim sudovima ili ne, to je nešto što predsjednik Vrhovnog suda tek treba utvrditi. Sukladno tome, nejasno je hoće li stranke u oglednom postupku na koje se odnosi zabrana raspolaganja zahtjevom biti samo stranke u sličnim sporovima koji su pokrenuti pred prvostupanjskim sudom koji je podnio prijedlog za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava ili i stranke u drugim sličnim sporovima drugih prvostupanjskih sudova, koja odluka će ovisiti o tome kakvu će odluku donijeti Vrhovni sud odlučujući o njegovoj dopuštenosti. Drugim riječima, kako će se zabrana raspolaganja zahtjevima u sličnim sporovima odnositi na zahtjeve pred drugim sudovima od momenta objave na stranicama e-oglasna ploča sudova, kada se u tom momentu ne zna ima li takvih sporova pred drugim prvostupanjskim sudovima ili ne (to će tek saznati predsjednik Vrhovnog suda RH) te kakvu će odluku o tome donijeti Vrhovni sud (hoće li prijedlog dopustiti ili ne). Dakle, nejasno je odnosi li se zabrana raspolaganja zahtjevima i na stranke u potencijalno sličnim sporovima pred drugim sudovima koje će tek naknadno saznati da je u sporovima u kojima su one stranke zabranjeno raspolagati zahtjevima, kao i stranke u sporovima koji bi bili naknadno pokrenuti (pokrenuti nakon podnošenja prijedloga za rješavanja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, a prije objave okončanja oglednog postupka) ili se zabrana raspolaganja zahtjevima odnosi i na mogućnost pokretanja takvih ili sličnih sporova uopće.

Zakon propisuje da je druga posljedica objave pokretanja oglednog postupka na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova da od objave prijedloga za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova pa da objave okončanja oglednog postupka zastaje zastarijevanje prava na podnošenje zahtjeva⁶ u odnosu na koji je podnesen prijedlog za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, u pravnim stvarima u kojima odluka ovisi o rješavanju istog pravnog pitanja (čl. 502.k, st. 3. ZPP). Na taj način se htjelo otkloniti negativne posljedice, koje bi, za tužitelje odnosno potencijalne tužitelje u sporovima u kojima je podnesen prijedlog za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, mogle nastati uslijed toga što u vremenu od objave prijedloga za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova pa do objave okončanja oglednog postupka nisu u mogućnosti raspolagati zahtjevom. Zbog toga je određen zastoj za-

⁶ Zastoj zastare u čl. 235–239. uređuje Zakon o obveznim odnosima, *Narodne novine*, br. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, u daljnjem testu: ZOO. Prema čl. 238. ZOO kada zastara nije mogla teći zbog nekoga zakonskog uzroka, ona počinje teći kada taj uzrok prestane. Ako je zastara počela teći prije nego što je nastao uzrok koji je zaustavio njezin daljnji tijek, ona nastavlja teći kad prestane taj uzrok, a vrijeme koje je isteklo prije zastoja računa se u zakonom određeni rok za zastaru.

starijevanja prava koji će, sukladno čl. 238, st. 2. ZOO nastaviti teći kad prestane taj uzrok, a vrijeme koje je isteklo prije zastoja računa se u zakonom određeni rok za zastaru.

Pomalo je neobična konstrukcija u kojoj se očekuje da glavni koordinatorski prikupljanju informacija o tome da su u svezi s primitkom prijedloga za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava pred drugim prvostupanjskim sudovima pokrenuti postupci u sličnim sporovima, bude predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Tako je zakonom propisano da će predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske nakon primitka prijedloga za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, bez odgode zatražiti od predsjednika svih prvostupanjskih sudova da ga obavijeste o tome jesu li i u kojem broju pred njihovim sudovima pokrenuti takvi sporovi. Predsjednici prvostupanjskih sudova dužni su navedene podatke dostaviti predsjedniku Vrhovnog suda Republike Hrvatske u roku od 15 dana (čl. 502.l, st. 1. i 2. ZPP). U vezi s ovom odredbom treba napomenuti da u Hrvatskoj postoje 34 općinska suda⁷ od kojih je za pretpostaviti da predsjednik Vrhovnog suda RH u svezi s oglednim postupkom koji se primjenjuje u parničnom postupku neće komunicirati s Općinskim prekršajnim sudom u Zagrebu i Splitu i Općinskim kaznenim sudom u Zagrebu. To bi značilo da bi predsjednik trebalo da komunicira s 31 općinskim sudom i 9 trgovačkih prvostupanjskih sudova – 40 sudova. Nije jasno od kojeg se vremena računa rok od 15 dana, jer zakon o tome ništa ne određuje. Ako predsjednik Vrhovnog suda RH prima prijedlog za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava koji se mora odmah (?) objaviti na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova, računa li se rok od 15 dana od primitka prijedloga predsjednika Vrhovnog suda RH ili od objave prijedloga na e-oglasnoj ploči sudova? Nadalje, dvojbeno je i kakve bi pravne posljedice imao slučaj u kojem jedan ili više predsjednika prvostupanjskih sudova ne bi poslali potrebne informacije. Bi li bilo nužno (ZPP određuje da je dužan) da o tome informacije pošalje predsjednik svakog prvostupanjskog suda, te u slučaju da kasni, čekati ga dok ne pošalje obavijest o tome? Riječ je o tome da se u postupku treba poštivati vrijeme i relativno kratki rokovi, kako bi se spriječilo različito rješavanje pravnih stvari koje se temelje na istom pravnom pitanju. Ipak, s obzirom na to da je Novela ZPP-a 19 donijela novine u dijelu koji se odnosi na primjenu moderne tehnologije, posebno elektroničke komunikacije⁸, nije ja-

⁷ Zakon o područjima i sjedištima sudova, *Narodne novine*, br. 67/2018.

⁸ U Hrvatskoj je u postupku pred trgovačkim sudovima u primjeni Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji u postupcima pred trgovačkim sudovima, *Narodne novine*, br. 12/2018. Pravilnik je stupio na snagu 15. veljače 2018, a u odnosu na stranke pred trgovačkim sudovima 1. rujna 2019. Međutim, stupanjem na snagu Novele ZPP-a 19 1. rujna 2019. koja elektroničku komunikaciju propisuje za opću parničnu proceduru, što obuhvaća i postupke pred trgovačkim sudovima, postalo je

sno zašto se podaci o tome vode li se slični sporovi pred ostalim prvostupanjskim sudovima ne bi registrirali elektroničkim putem, kako bi se izbjegla nepotrebna i potencijalno odugovlačeća praksa komunikacije između predsjednika suda i četrdesetak sudova. Osim toga, ovaj način bilježenja sličnih sporova nema uporište ni u jednom od usporedivih komparativnih modela, koji pokazuju određene sličnosti (naravno i razlike) s novim oglednim postupkom u Hrvatskoj.⁹

Tek nakon komunikacije predsjednika Vrhovnog suda RH i 40 predsjednika prvostupanjskih sudova, koja bi trebala biti provedena u roku od 15 dana, uslijedit će odluka o dopuštenosti prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava. Prije svega, prvostupanjski sud koji podnosi prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava mora u prijedlogu određeno naznačiti pravno pitanje o kojemu predlaže zauzimanje pravnog shvaćanja Vrhovnog suda Republike Hrvatske te određeno izložiti razloge zbog kojih smatra da je ono važno za jedinstvenu primjenu prava u smislu odredbe čl. 385, st. 1. ZPP-a (čl. 502.lj, st. 1. ZPP).¹⁰ O dopuštenosti prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava odlučuje vijeće od pet sudaca Vrhovnog suda Republike Hrvatske rješenjem u roku od 30 dana od isteka roka za obavijesti prvostupanjskih sudova o broju predmeta u kojima su pokrenuti slični sporovi (čl. 502.lj, st. 2. ZPP)¹¹

Vrhovni sud RH o dopuštenosti prijedloga može odlučiti dvojako – ako odbije prijedlog, dovoljno je da se pozove na to da nisu ispunjene zakonom propisane pretpostavke za njegovo podnošenje. Iz toga proizlazi da Vrhovni sud nije

dvojbeno što je s Pravilnikom koji uređuje elektroničku komunikaciju u postupku pred trgovačkim sudovima. On će se, po svemu sudeći, i nadalje primjenjivati, dok se ne ispune pretpostavke za elektroničku komunikaciju u parničnom postupku i pred općinskim sudovima.

⁹ Opširnije v. A. Maganić, op. cit. (bilj. 2), str. 121–141.

¹⁰ Članak 385.a, st. 1. ZPP-a primjerice navodi kada je neko pitanje važno za jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu, dakle, osobito ako je riječ o pravnom pitanju o kojem odluka suda drugog stupanja odstupa od prakse revizijskog suda, ili ako je riječ o pravnom pitanju o kojem nema prakse revizijskog suda, pogotovo ako sudska praksa viših sudova nije jedinstvena, ili ako je riječ o pravnom pitanju o kojem sudska praksa revizijskog suda nije jedinstvena, ili ako je o tom pitanju revizijski sud već zauzeo shvaćanje i presuda se drugostupanjskog suda temelji na tom shvaćanju, ali bi – osobito uvažavajući razloge iznesene tijekom prethodnoga prvostupanjskoga i žalbenoga postupka, zbog promjene u pravnom sustavu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima te odlukom Ustavnog suda Republike Hrvatske, Europskog suda za ljudska prava ili Suda Europske unije – trebalo preispitati sudsku praksu.

¹¹ Rok od 15 dana, za koji nije jasno računa li se od objave na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova ili od kada predsjednik Vrhovnog suda RH primi prijedlog za pokretanje postupka radi rješenja pravnog pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava.

dužan da obrazloži zašto smatra da to pitanje nije važno za osiguranje jedinstvene primjene prava, već je dovoljno pozvati se na neispunjenje zakonom propisanih pretpostavki. Rješenje će se nakon toga objaviti na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova, a prvostupanjski sud će, nakon njegove objave nastaviti s postupkom. Ako prihvati prijedlog, Vrhovni sud RH će navesti u kojem dijelu i u odnosu na koje određeno pravno pitanje se dopušta zauzimanje pravnog shvaćanja. I ovo rješenje će se objaviti na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova. Protiv rješenja o dopuštenosti prijedloga pravni lijek nije dopušten (čl. 502.lj, st. 3–5. ZPP).

Sud može odrediti prekid postupaka u postupku u kojemu odluka ovisi o rješavanju istog pravnog pitanja, kad se na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova objavi rješenje kojim se dopušta prijedloga za zauzimanje pravnog shvaćanja Vrhovnog suda RH u oglednom postupku radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava (čl. 213, st. 2, t. 3 ZPP). U slučaju da postupi na taj način, sud će rješenje o prekidu postupka objaviti na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova te ga dostaviti strankama i umješćima u roku od 30 dana od dana objava rješenja kojim je dopušten prijedlog (čl. 213.a, st. 1. ZPP).

Zanimljivo je da je strankama i umješćima dana mogućnost da podnesu očitovanje o rješenju pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, Vrhovnom sudu RH u roku od 45 dana od dana objave rješenja kojim je dopušten prijedlog te da će očitovanja podnesena nakon isteka navedenog roka Vrhovi sud RH uzeti u obzir, ako je to još moguće (čl. 213.a, st. 2. i 3. ZPP). Nije jasno koja je funkcija ovog očitovanja, koje nema nikakav učinak za Vrhovni sud, osim što se time vjerojatno htjelo ostvariti načelo saslušanja stranaka, odnosno dati mogućnost strankama da se izjasne o tome, bez mogućnosti da utječu na odluku Vrhovnog suda. Jer, podsjetimo, stranke zapravo nemaju nikakvu mogućnost utjecati na odluku koju o dopuštenosti prijedloga donosi Vrhovi sud RH. Protiv tih odluka pravni lijek nije dopušten (čl. 502.lj, str. 5. ZPP), tako da očitovanje stranaka o rješenju pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, koje dolazi naknadno, ne može ozbiljno utjecati na odluku Vrhovnog suda RH. Osim toga, u svezi s prekidom postupka treba reći da su rješenja većine sličnih komparativnih modela propisala da u slučaju pokretanja postupka za rješavanje važnog pravnog ili (činjeničnog) pitanja dolazi do obvezatnog prekida postupka, ne ostavljajući sudovima mogućnost da postupe na različite načine.^{12,13} Ako je sud prekinuo postupak

¹² A. Maganić, op. cit. (bilj. 2), str. 140.

¹³ I neka novija rješenja slijede takvo uređenje, primjerice Zakon o uvođenju deklaratorne tužbe u parnični model postupak, Gesetz zur Einführung einer zivilprozessualen Musterfeststellungsklage v. 12.7.2018, BGBl. I 2018, S. 1151, koji je stupio na snagu 1. 11. 2018. propisuje da u slučaju kada je potrošač prije prijave u registar tužbi za model postupak pokrenuo postupak koji se odnosio

zbog rješenja istog pravnog pitanja, postupak će se nastaviti kad se objavi rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava (čl. 215, st. 5. ZPP)

Kada donosi odluku o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava, Vrhovni sud odlučuje u vijeću od pet sudaca, a rok za donošenje odluke (rješenja) je 90 dana, računajući od dana objave rješenja kojim je dopušten prijedlog. Rješenje će se objaviti na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova (čl. 502.m ZPP). Sukladno tome, od objave prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova mora proći 15 dana za komunikaciju predsjednika Vrhovnog suda RH i predsjednika prvostupanijskih sudova, zatim 30 dana za donošenje odluke o dopuštenosti prijedloga i nakon toga, 90 dana za donošenje odluke o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava – ukupno 135 dana, odnosno četiri i pol mjeseca.

Vezujući učinak pravnog shvaćanja Vrhovnog suda RH donesenog povodom pokrenutog i okončanog oglednog postupka, očituje se u tome da će sud u nastavljenim postupcima (pred prvostupanijskim sudovima) biti vezan tim pravnim shvaćanjem.¹⁴ Velike najave o tom da se u Hrvatsku na taj način uvode presedani samo su dijelom točne¹⁵, jer su i prije stupanja na snagu Novele ZPP-a 19 u pravnom uređenju postojali različiti oblici vezujućeg učinka odluka na hrvatske sudove. Tako čl. 394.a ZPP-a propisuje vezanost nižih sudova za pravna shvaćanja Vrhovnog suda RH, jer je sud kome je predmet vraćen na ponovno suđenje, vezan u tom predmetu pravnim shvaćanjem na kojemu se temelji rješenje revizijskog suda kojim je ukinuta pobijana drugostupanijska, odnosno kojim su ukinute drugostupanijska i prvostupanijska presuda. Pravna stajališta Ustavnog suda izražena u odluci kojom se ukida akt kojim je povrijeđeno ustavno pravo podnositelja ustavne tužbe, predstavljaju još jedan od oblika vezanosti nižih sudova.¹⁶ Po-

na utvrđenje činjeničnog stanja značajnog za rješenje spora, sud mora prekinuti postupak. Postupak je prekinut sve do donošenja pravomoćne odluke ili drugačijeg okončanja model postupka ili povlačenja tužbe. Opširnije v. Leonid Guggenberger, Nikolas Guggenberger, "Die Musterfeststellungsklage – Staat oder privat", *Multi Media und Recht*, 1/2019, str. 8–14.

¹⁴ Čl. 502.n, st. 1. ZPP.

¹⁵ Hrvoje Kačer, Uvođenjem "oglednog postupka" hrvatsko zakonodavstvo približava se presedanu, <https://lider.media/aktualno/hrvoje-kacer-uvodenjem-oglednog-postupka-hrvatsko-zakonodavstvo-priblizava-se-presedanu-26379>, 10. 10.2019.

¹⁶ Prema čl. 77. st. 2. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 99/99, 29/02, 49/02, u daljnjem tekstu: UZUS nadležno sudbeno ili upravno tijelo, tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravna osoba s javnim ovlastima pri donošenju novog akta (u povodu odluke Ustavnog suda da ukine akt kojim je povrijeđeno ustavno pravo) ob-

red toga, u postupku ponovljenom u povodu konačne presude Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, sudovi su dužni poštivati pravna stajališta izražena u konačnoj presudi Europskog suda za ljudska prava kojom je utvrđena povreda temeljnog ljudskog prava ili slobode (čl. 428, st. 3. ZPP).¹⁷ Sudovi su vezani i za pravna utvrđenja iz presuda kojom su prihvaćeni zahtjevi u povodu tužbe za zaštitu kolektivnih interesa i prava.¹⁸ S obzirom na to da se fizičke i pravne osobe mogu u posebnim parnicama za naknadu štete ili isplatu, pozvati na pravno utvrđenje iz presude kojom su prihvaćeni zahtjevi u povodu tužbe za zaštitu kolektivnih interesa i prava, da su određenim postupanjem, uključujući i propuštanjem tuženika, povrijeđeni ili ugroženi zakonom zaštićeni kolektivni interesi i prava osoba koje je tužitelj ovlašten štiti. U tom slučaju sud će biti vezan za ta utvrđenja u parnici u kojoj će se ta osoba na njih pozivati (čl. 502.c ZPP).

Razlike koje postoje između raznovrsnih oblika vezivanja nižih sudova pri donošenju odluka su ogromne i mogu se odnositi na različite objekte (npr. činjenična utvrđenja ili pravna shvaćanja), različita tijela (domaća ili europska) i sl. Ipak, neovisno o njihovoj različitosti, svima je zajedničko da svojim djelovanjem ograničavaju postupanje nižih sudova, a radi osiguranja jedinstvene primjene prava, osiguranja pravne sigurnosti ili poštivanja ustavnih i ljudskih prava i sloboda.

ZPP u članku 502.n koristi izraz *nastavljeni postupci* kojim su, za pretpostaviti je, obuhvaćeni postupci koji su bili prekinuti, a koji su nakon donošenja pravnog shvaćanja Vrhovnog suda RH nastavljeni. U tim postupcima stranke će biti obaviještene o zauzetom pravnom shvaćanju Vrhovnog suda RH, a sudovi će nastojati da stranke nagodbom ili na drugi nesporni način dovrše postupak (čl. 502.n, st. 2. i 4. ZPP). Nije jasno odnose li se nastavljeni postupci samo na postupke koji su nastavljeni nakon prekida postupka ili i na naknadno pokrenute

vezni su poštovati pravna stajališta Ustavnog suda izražena u odluci kojom se ukida akt kojim je povrijeđeno ustavno pravo podnositelja ustavne tužbe.

¹⁷ Opširnije v. Aleksandra Maganić, "Vezujući učinak presuda Europskog suda za ljudska prava", *Europska budućnost hrvatskoga građanskog pravosuđa*, (urednik Jakša Barbić), Knjiga 43, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2018, str. 79–106.

¹⁸ Udruge, tijela, ustanove ili druge organizacije koje su osnovane u skladu sa zakonom, koje se u sklopu svoje registrirane ili propisom određene djelatnosti bave zaštitom zakonom utvrđenih kolektivnih interesa i prava građana, mogu, kad je takvo ovlaštenje posebnim zakonom izriječno predviđeno i uz uvjete predviđene tim zakonom, podnijeti tužbu (tužbu za zaštitu kolektivnih interesa i prava) protiv fizičke ili pravne osobe koja obavljanjem određene djelatnosti ili općenito radom, postupanjem, uključujući i propuštanjem, teže povrijeđuje ili ozbiljno ugrožava takve kolektivne interese i prava (čl. 502.a, st. 1. ZPP).

slične sporove. Ako bi se prihvatilo rješenje prema kojem zauzeto pravno shvaćanje vezuje ne samo sudove u postupcima koji su nastavljani nakon prekida postupka u povodu rješavanja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, već i druge sudove, pred kojima bi se takvi postupci mogli naknadno pokrenuti, pitanje je bi li se i kada bi se zauzeto pravno shvaćanje moglo izmijeniti.

Sudeći po odredbi ZPP-a kojom se ogledni postupak definira kao slični sporovi koji su u većem broju već pokrenuti *ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju*, zauzeto pravno shvaćanje vezuje ne samo sudove u postupcima koji su već bili pokrenuti, pa nakon prekida postupka nastavljani, već i postupke pred sudovima koji su pokrenuti u kraćem razdoblju. Što znači kraće razdoblje i kada stranke u sličnim sporovima mogu tražiti da se izmijeni zauzeto pravno shvaćanje, zakon ne određuje, već je rješavanje ove problematike prepušteno sudskoj praksi. U odnosu na zauzeto pravno shvaćanje Vrhovnog suda mogla bi se prihvatiti i ideja da ono vezuje sudove sve dok se ne promijeni, a to ne mora nužno biti u kraćem razdoblju.

U prijelaznim i završnim odredbama Novele ZPP-a 19 propisano je da će se članak 108. ZPP-a¹⁹ primjenjivati i na sve postupke u tijeku u kojima do stupanja na snagu ovog Zakona nije održano pripremno ročište ili je održano pripremno ročište, ali nije zaključen prethodni postupak (čl. 117, st. 2).

Iz navedenog je razvidno da se zakon u pravilu ne bi trebao koristiti izrazima čija je zadaća da smanje tenzije zbog uvođenja novih procesnopравnih instituta, ali i novog postupanja sudova zbog njihove primjene u praksi. Nasuprot tome, normativno sagledano zadaća zakonskih odredbi trebala bi biti jasna i precizna poruka sudovima, ali i strankama i njihovim zastupnicima i građanima o tome koja je svrha pojedine odredbe i koje su granice dometa u njezinoj primjeni. Čini se da su zakoni sve složeniji, uslijed toga i nejasniji, te da se njima žele obuhvatiti svi potencijalni slučajevi koji bi se mogli dogoditi u praksi postupanja sudova, što svakako nije moguće.²⁰ Zbog toga se zakonske odredbe nepotrebno opterećuju suvišnim tekstom, koji često opet nije u stanju obuhvatiti sve moguće pojedinosti, koje se mogu dogoditi u praksi. S druge strane, sudovi bi trebali biti interpreti zakonskih tekstova, ne samo primjenjivači zakonske norme koja nije u stanju obuhvatiti silnu različitost istih ili sličnih slučajeva.

¹⁹ Člankom 108. Novele ZPP-a 19 dodane su odredbe Glave 32.b kojima je ureden ogledni postupak.

²⁰ Kritički o lošem normativnom uređenju oglednog postupka, prevelikim ovlastima Vrhovnog suda i ustavnopravnoj dvojbenosti koncepta oglednog postupka, v. Milotić, Ivan, "Ogledni postupak – novi institut u Noveli ZPP-a iz 2019. godine", *Pravo i porezi*, br. 9/2019, str. 75–76.

POSTUPAK ZA RJEŠAVANJE SPORNOG PRAVNOG PITANJA

Postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja u parnični postupak uveden je Zakon o parničnom postupku Srbije iz 2004. godine,²¹ radi ostvarivanja cilja iz čl. 6. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama²² a u skladu s preporukom Odbora ministara Vijeća Europe R 95(5) o uvođenju i poboljšanju funkcioniranja žalbenih sustava i postupaka u građanskim i trgovačkim predmetima, Glava IV, čl. 7. točka d (uloga i djelovanje suda trećeg stupnja). Prema ovoj preporuci države članice trebaju razmotriti uvođenje sustava koji će omogućiti da sud trećeg stupnja može neposredno uzeti u razmatranje određeni predmet.²³

Sporno pravno pitanje definira se kao sporno pitanje o pravom značenju pravne norme (materijalne ili procesne), koju treba primijeniti na konkretno činjenično stanje. Riječ je o tumačenju prava radi njegove primjene.²⁴ Prema uređenju ZPP-a 04 Srbije (čl. 176–180), kada se u postupku pred prvostupanjskim sudom, u većem broju predmeta, pojavila potreba da se zauzme stav o spornom pravnom pitanju koje je od prejudicijelnog značenja za odlučivanje o predmetu postupka (čl. 176, st. 1), sud je po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranke bio dužan pokrenuti postupak pred Vrhovnim sudom Srbije radi rješavanja spornog pravnog pitanja.

Sadržaj zahtjeva kojim se inicirao ovaj postupak bio je određen zakonom i obuhvaćao je kratak prikaz utvrđenog stanja stvari u konkretnom predmetu, navode stranaka o spornom pravnom pitanju i razloge zbog kojih se sud obraća sa zahtjevom za rješavanje spornog pravnog pitanja. Sud je mogao iznijeti i vlastito tumačenje spornog stava (čl. 177, st. 2. ZPP 04 Srbije). Sud koji je pokrenuo postupak bio je dužan zastati s postupkom dok se ne završi postupak pred Vrhovnim sudom Srbije (čl. 176, st. 2. ZPP 04 Srbije). Vrhovni sud Srbije bio je dužan odluku o spornom pravnom pitanju donijeti u roku od 90 dana od primitka zahtjeva, a odbiti da zauzme stav o spornom pravnom pitanju, ako ono nije bilo od značaja za odlučivanje u većem broju predmeta (čl. 178, st. 1. i 2. ZPP 04 Srbije).

²¹ Zakon o parničnom postupku Srbije iz 2004. (*Službeni glasnik*, br. 125/04), u daljnjem tekstu: ZPP Srbije 04.

²² Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (*Narodne novine MU*, br. 18/97, 6/99 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10), u daljnjem tekstu: Konvencija, u Republici Hrvatskoj ratificirana je 5. studenog 1997. godine, a u Republici Srbiji 3. ožujka 2004.

²³ Vesna Popović, Postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja, <http://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/POSTUPAK%20ZA%20RE%20C5%A0AVANJE%20SPORNOG%20PRAVNOG%20PITANJA%20-V.Popovi%C4%87.pdf>, 12.10.2019., str. 1.

²⁴ *Ibidem*, str. 3.

Ako je Vrhovni sud Srbije odlučio da rješava sporno pravno pitanje, odluku o tome trebao je objaviti u Biltenu Vrhovnog suda Srbije ili na drugi prikladan način. Vrhovni sud Srbije je o spornom pravnom pitanju odlučivao prema pravilima postupka za usvajanje pravnih shvaćanja (čl. 178., st. 3. i 4. ZPP 04 Srbije). U pravnom shvaćanju koje je zauzeo u povodu zahtjeva za rješavanje spornog pravnog pitanja Vrhovni sud je razmatrao sporno pravno pitanje i navodio razloge kojima je obrazlagao svoju odluku. Pravno shvaćanje dostavljalo se sudu koji je zahtjev postavio i objavljivalo u Biltenu Vrhovnog suda Srbije (čl. 179, st. 2. ZPP 04 Srbije). Stranke u postupku u kojem se postavljalo isto sporno pravno pitanje nisu imale pravo da ponovno traže njegovo rješavanje u parnici koja je u tijeku (čl. 180. ZPP 04 Srbije).

O odredbama ZPP-a Srbije 04 kojima se propisivao postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja odlučivao je Ustavni sud Srbije u povodu postupka za ocjenu njihove ustavnosti. Podnositelji zahtjeva smatrali su da se uvođenjem toga instituta narušava načelo neovisnosti suda u donošenju odluka i načelo dvostupanjskog odlučivanja. Isticalo se da takav postupak omogućava donošenje odluka na temelju pravnih shvaćanja Vrhovnog suda Srbije i da sam naslov u zakonskom tekstu "Postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja" upućuje da je riječ o postupku koji prethodi donošenju sudske odluke. Ustavni sud je u svojoj odluci I U 181/2005²⁵ odbio zahtjev za ocjenu ustavnosti odredbi čl. 176–180. ZPP 04 Srbije. U obrazloženju svoje odluke Ustavni sud naveo je da Vrhovni sud Srbije, rješavajući sporno pravno pitanje ne odlučuje i o predmetu spora, već da se odredbama o rješavanju spornog pravnog pitanja daje mogućnost Vrhovnom sudu Srbije da zauzme stav o pravnom pitanju koje se pojavi kao sporno u postupku pred prvostupanjskim sudom, pod uvjetom da se određeno pravno pitanje pojavilo kao sporno u većem broju predmeta, kao i da je ono od prejudicijelnog značaja za odlučivanje o predmetu pred prvostupanjskim sudovima. Osim toga, Ustavni sud je smatrao da odredba čl. 177, st. 1. ZPP-a 04 Srbije omogućava prvostupanjskom sudu da iznese i vlastito shvaćanje, što znači da se nije radilo o uspostavljanju precedenata, već o zauzimanju pravnog shvaćanja o određenom pravnom pitanju koje je bilo od prejudicijelnog značaja za odluku u većem broju predmeta.

Konačno, prema ocjeni Ustavnog suda Srbije odredbe čl. 176–180. ZPP-a 04 Srbije predstavljaju mehanizam kojim se kroz zauzimanje pravnog shvaćanja Vrhovnog suda osigurava pravna sigurnost i jednakost u postupcima pred nižestupanjskim sudovima kao i suđenje u razumnom roku. S obzirom na to da se tim odredbama ne isključuje mogućnost ulaganja pravnih lijekova protiv pojedinačnih odluka prvostupanjskih sudova, njima se ne narušava načelo neovisnosti su-

²⁵ I U 1881/2005, *Službeni glasnik RS*, br. 106/06 od 24. studenog 2006.

dova i načelo dvostupanjskog odlučivanja niti se protivno odredbi čl. 96. Ustava Republike Srbije uvodi suđenje na osnovu pravnih shvaćanja Vrhovnog suda Srbije.²⁶ Suprotno tome, neki autori mišljenja su da je postupak za rješavanja spornog pravnog pitanja protivan osnovnim procesnopravnim pravilima, pravilima o podjeli vlasti i organizaciji pravosudnog sustava. Tako *Salma* smatra da je rješavanje spornog pravnog pitanja od strane Vrhovnog kasacionog suda protivno pravilu *iura novit curia*, jer i prvostupanjski sudovi, kada donose odluku, sude na temelju prava i poznaju pravo. To znači da u dvojbi oko tumačenja prava ne bi trebalo pitati za mišljenje Vrhovni kasacioni sud. Neki od prigovora su i da uvođenje ovog procesnopravnog instituta narušava klasičnu podjelu vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu, pri čemu sudovi (pa ni Vrhovni kasacioni sud) ne bi trebalo da budu kreatori pravne norme, zatim da je ugrožena neovisnost sudske vlasti, jer su nižestupanjski sudovi u pravilu vezani samo uz upute koje im u povodu izjavljenog pravnog lijeka daje viši sud, snagom argumentacije, a ne administrativne subordinacije.²⁷

ZPP Srbije iz 2011.²⁸ donio je neke novine u odredbe o postupku rješavanja spornog pravnog pitanja. Unatoč tome što su one i dalje sadržane u Glavi XIV zakona, prema novom uređenju postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja uređen je čl. 180–185. Zakon o parničnom postupku Srbije.²⁹ U usporedbi s ranijim rješenjima otpala je potreba da sporno pravno pitanje bude od prejudicijelnog značaja za odlučivanje u postupku pred prvostupanjskim sudovima (čl. 180, st. 1. ZPP Srbije). Unatoč tome, neki autori mišljenja su da neovisno o novim zakonskim rješenjima faktično i objektivno sporno pravno pitanje jest od prejudicijelnog značaja za odlučivanje u većem broju predmeta, jer bi u protivnom, traženje odgovora na bilo koje drugo sporno pravno pitanje dovelo do izigravanja tog procesnog instituta.³⁰ Pitanje može biti i procesnopravne naravi i ticati se npr., sudske nadležnosti, ali praksa pokazuje da se najčešće radi o prejudicijelnim pitanjima odnosno da se odluka o tužbenom zahtjevu ne može donijeti bez rješenja toga pitanja, jer ono uvjetuje donošenje odluke o tužbenom zahtjevu.

U odredbama o rješavanju prethodnog pitanja od strane Vrhovnog kasacionog suda, ništa nije rečeno o materijalnopravnoj prirodi prethodnog pitanja

²⁶ V. Popović, op. cit. (bilj. 23), str. 4.

²⁷ Marija Salma, "Postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja", *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 1, 2012, str. 290–292.

²⁸ Zakon o parničnom postupku Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011.

²⁹ Zakon o parničnom postupku Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 49/2013, 74/2013, 55/2014, 87/2018, u daljnjem tekstu: ZPP Srbije.

³⁰ *Ibidem*, str. 4–5.

o kojem treba rješavati taj sud. Smatra se da ono može biti ne samo građansko-pravno pitanje, već i kaznenopravno i upravnosudsko, dakle, svako pravno pitanje koje pripada u sudsku nadležnost. Pri tom je sporno bi li Vrhovni kasacioni sud bio ovlašten prethodno riješiti pravno pitanje koje ne pripada u sudsku nadležnost, već nadležnost upravnog ili nekog drugog tijela. Unatoč tome što čl. 12, st. 1. ZPP-a Srbije omogućava da sud riješi pitanje iz nadležnosti nekog drugog tijela, s učinkom samo u toj parnici, može se očekivati da će Vrhovni kasacioni sud pokazati suzdržanost u rješavanju spornog pravnog pitanja koje ne spada u sudsku nadležnost.³¹

U usporedbi s rješenjima ZPP-a Srbije 04 prvostupanjski sud nema više samo mogućnost, već dužnost da zahtjevu za rješavanje spornog pravnog pitanja priloži vlastito tumačenje spornog pravnog pitanja, s tim da se zahtjev za rješenje spornog pravnog pitanja ne dostavlja strankama na izjašnjenje (čl. 181, st. 1. ZPP Srbije). Međutim, ako je stranka pokrenula postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja, zahtjev se može dostaviti protivnoj stranci na izjašnjenje (čl. 181, st. 2. ZPP Srbije). Propisano je i kada će Vrhovni kasacioni sud biti ovlašten odbaciti zahtjev kao nepotpun ili nedozvoljen. Zahtjev je nepotpun ako ne sadržava sve što je propisano čl. 181, st. 2. ZPP Srbije, a nedozvoljen ako je Vrhovni kasacioni sud o tome zahtjevu već donio odluku (čl. 182. ZPP Srbije). Skraćen je rok za rješavanje spornog pravnog pitanja na 60 dana (čl. 183, st. 3. ZPP Srbije). Prema čl. 184, st. 2. ZPP Srbije odluka Vrhovnog kasacionog suda o spornom pravnom pitanju objavljuje se na internet stranici Vrhovnog kasacionog suda ili na drugi pogodan način (dakle ne više u Biltenu Vrhovnog kasacionog suda Srbije). U doktrini ne postoji jasan stav o tome je li odluka Vrhovnog kasacionog suda izvor prava. Smatra se da se radi o dva međusobno suprotstavljena interesa – potrebe za jednakom primjenom i tumačenjem prava koju osigurava Vrhovni kasacioni sud kad zauzima stav o spornom pravnom odnosu koji treba primjenjivati u svim istim pravnim situacijama, i ustavne i zakonske neovisnosti nižestupanjskih sudova od višestupanjskih sudova u tumačenju prava.³²

S obzirom na to da Vrhovni kasacioni sud sporno pravno pitanje rješava prema pravilima za usvajanje pravnih shvaćanja (čl. 183, st. 1. ZPP Srbije), primjenjuje se Poslovnik o uređenju i radu Vrhovnog kasacionog suda.³³

³¹ Borivoje Poznić, Vesna Rakić Vodinečić, *Građansko procesno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i Službeni glasnik, Beograd, 2015, str. 345–346.

³² M. Salma, op. cit. (bilj. 27), str. 293.

³³ Poslovnik o uređenju i radu Vrhovnog kasacionog suda, *Službeni glasnik RS*, br. 37/2010, 51/2014, 41/2016, 74/2018.

ZAKLJUČAK

Usporedbom oglednog postupka u Hrvatskoj i postupka za rješavanje spornog pravnog pitanja u Srbiji uočavaju se sličnosti i razlike ovih dvaju procesno-pravnih instituta. Sličnosti se ogledavaju u svrsi koja se tim postupcima želi ostvariti – oba su usmjerena k ubrzanju postupka i povećanju opće djelotvornosti parničnog postupka, u uvjetima velikog broja sličnih sporova, do kojih može doći uslijed masovnih i istih povreda (npr. ugovornih odredbi) te pravnih posljedica koje zbog toga mogu nastupiti. Ipak, osiguranje jedinstvene primjene prava primarni je zadatak kojim se u oba sustava nastoje ostvariti prednosti – pravna sigurnost i predvidljivost.

Normativno promatrano – postupak za rješavanje spornog pitanja uveden je već ZPP-om Srbije 2004. godine i djelomično korigiran kasnijim ZPP-om Srbije iz 2011. Primjena ovog instituta u praksi iznjedrila je niz pravnih shvaćanja Vrhovnog kasacionog suda Srbije. Jedno od važnijih pitanja o kojima se na taj način rješavalo u Srbiji bilo je i pravno shvaćanje u svezi s primjenom valutne klauzule u švicarskom franku³⁴ kojom je utvrđena ništetnom odredba ugovora o kreditu o indeksiranju dinarskog duga primjenom tečaja CHF koja nije utemeljena na pouzdanom pisanom dokazu da je banka plasirana dinarska sredstva pribavila putem vlastitog zaduženja i da je prije zaključenja ugovora korisniku kredita dostavila potpunu pisanu informaciju o svim poslovnim rizicima i ekonomsko-financijskim posljedicama koje će nastati primjenom takve klauzule, pri čemu ugovori o kreditu proizvode pravne posljedice i nakon utvrđenja ništetnosti klauzule o indeksiranju duga primjenom tečaja u CHF. Nasuprot tome, u Hrvatskoj je ogledni postupak uveden odnedavno – Novela ZPP-a 19 stupila je na snagu tek 1. rujna ove godine. Dvojbeno je bi li problemi građana u svezi s primjenom valutne klauzule u švicarskom franku i ništetnošću ugovornih odredbi ugovora o kreditu u Hrvatskoj bili riješeni oglednim postupkom, da je u parničnom postupku postojao takav procesnopravni institut, osobito s obzirom na iznimnu kompliciranost ovog modela i očekivanim problemima, koji bi, zbog toga mogli nastati u njegovoj primjeni. Ipak, odluku o tom pitanju donio je Vrhovni sud RH³⁵, ne kao sud koji bi odlučivao u povodu oglednog postupka, već kao revizijski sud u povodu izjavljenih revizija tuženika i tužitelja u toj pravnoj stvari protiv odluke Visokog trgovačkog suda RH³⁶, odlučivši na sličan način.

³⁴ Pravno shvaćanje Vrhovnog kasacionog suda, https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Valutna%20klauzula_1.pdf, 12.10.2019.

³⁵ Odluka VS RH Rev 2221/2018-11 od 3. rujna 2019.

³⁶ Odluka VTS RH Pž-6632/2017-10 od 14. lipnja 2018.

Zanimljivo je da je u susjednoj Bosni i Hercegovini Vrhovni sud Federacije u povodu postupka za rješavanje spornog pravnog pitanja prema Zakonu o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine³⁷ također rješavao o sličnim pitanjima, našavši da je odredba Ugovora o kreditu koja se odnosi na promjenljivu kamatnu stopu koja sadrži točno određenje fiksnog i varijabilnog dijela kamatne stope dovoljno određiva s aspekta predmeta obaveze, pa ne predstavlja ništavu odredbu u smislu čl. 47. Zakona o obveznim odnosima FBiH³⁸, kao i da je Zakonom o deviznom poslovanju Federacije Bosne i Hercegovine³⁹ predviđena mogućnost zaključenja ovakvih ugovora između domaćih fizičkih osoba i banaka, pa se ne radi o ništavom pravnom poslu u smislu čl. 103. i 105. ZOO FBiH.⁴⁰ Kada Vrhovni sud riješi sporno pitanje (odnosno u konkretnom slučaju nekoliko spornih pravnih pitanja), stranke u postupku u kojem se postavlja isto sporno pravno pitanje nemaju pravo tražiti njegovo rješavanje u parnici koja je u tijeku (čl. 61.f ZPP-a FBiH), što bi impliciralo zaključak da je sud pred kojim se pravno pitanje pojavilo (u konkretnom slučaju Općinski sud u Mostaru), vezan pravnim shvaćanjem Vrhovnog suda Federacije, kao i da stranke nisu ovlaštene tražiti rješenje pravnog pitanja na drugačiji način.

Razlike između ogleđnog postupka u Hrvatskoj i postupka za rješavanje spornog pravnog pitanja u Srbiji postoje u odnosu na njegovo pokretanje – tako ogleđni postupak može pokrenuti samo prvostupanjski sud pred kojim se pojavilo sporno pravno pitanje (čl. 502.k, st. 1. ZPP), a postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja prvostupanjski sud *ex officio* ili u povodu prijedloga stranke (čl. 176, st. 1. ZPP Srbije). Sud u ogleđnom postupku može odrediti prekid postupka (čl. 213, st. 2, t. 3 ZPP), a sud koji je pokrenuo postupku dužan je zastati s postupkom dok Vrhovni kasacioni sud ne završi s postupkom (čl. 176, st. 2. ZPP Srbije). Vrijeme potrebno za donošenje odluke znatno je dulje u ogleđnom postupku – najmanje 135 dana jer se odvija u nekoliko stadija (15, 30 i 90 dana), a u postupku za rješavanje spornog pravnog pitanja svega 60 dana (čl. 183, st. 3. ZPP Srbije). Radi se samo o nekim modalitetima koji, osim različitih modela koji postoje u Hrvatskoj i Srbiji ukazuju na neka od bitnih obilježja postupka.

³⁷ Čl. 61.a–61.f Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine Federacije BiH*, br. 53/2003, 73/2005, 19/2006, 98/2015, u daljnjem tekstu: ZPP FBiH. Postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja u parničnom postupku Federacije uveden je tek posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku FBiH 2015. godine.

³⁸ Zakon o obligacionim odnosima Federacije Bosne i Hercegovine, *Službeni list RBiH*, br. 2/92, 13/93, 13/94 i *Službene novine FBiH*, br. 29/03, 42/11, u daljnjem tekstu: ZOO FBiH

³⁹ Zakon o deviznom poslovanju, *Službene novine*, br. 47/10, u daljnjem tekstu: ZDP FBiH.

⁴⁰ Pravno shvaćanje Vrhovnog suda FBiH 58 0 P 135023 16 Spp, od 25.05.2016. <http://www.bih-pravo.org/pravno-shvatanje-kreditu-svicarskim-francima-t1164.html>, 14. 10.2019.

Konačno, postupak radi rješavanja spornih pravnih pitanja pred Vrhovnim kasacionim sudom u Srbiji pokazao je i dokazao svoju vrijednost brojnim pravnim shvaćanjima koja su u povodu spornih pravnih pitanja donesena. S druge strane, ogleđni postupak kao novi procesnopravni institut u Hrvatskoj tek bi trebao opravdati svoje uvođenje u hrvatsko parnično procesno pravo. Hoće li to uistinu biti slučaj ili je riječ tek o jednoj od novina koje će ostati zapamćene kao odredbe koje se ne primjenjuju, odluku ćemo ipak prepustiti praksi.

Dr. ALEKSANDRA MAGANIĆ
Associate Professor, Faculty of Law,
University of Zagreb

MODEL PROCEEDINGS OR PROCEDURE FOR SOLVING CONTESTED LEGAL ISSUES

– Similarities and differences –

Summary

The amended Croatian Civil Procedure Act of 2019 introduced a new type of proceedings to solve contested issues in the interest of uniform application of law: model proceedings. New provisions will apply to similar disputes already pending or expected to come before the courts containing the same legal issue important for uniform application of the law or its development in case law. On the other hand, Serbia already in 2004 introduced so-called proceedings for solving contested legal issues, which became a matter of public interest after a recent decision of the Serbian Court of Cassation on nullity of contractual provisions involving Swiss francs. Since those two types of proceedings share similar goals, their similarities and differences will be presented and assessed in this paper.

Key words: model proceedings, proceedings for solving contested legal issues, uniform application of law, precedent, binding effect of decisions

Literatura

Guggenberger Leonid, Guggenberger Nikolas, "Die Musterfeststellungsklage – Staat oder privat", *MultiMedia und Recht*, 1/2019.

Kačer Hrvoje, Uvođenjem "ogleđnog postupka" hrvatsko zakonodavstvo približava se presedanu, <https://lider.media/aktualno/hrvoje-kacer-uvodenjem-ogleđnog-postupka-hrvatsko-zakonodavstvo-priblizava-se-presedanu-26379>.

Maganić Aleksandra, "Vezujući učinak presuda Europskog suda za ljudska prava", *Europska budućnost hrvatskoga građanskog pravosuđa*, (urednik Jakša Barbić) Knjiga 43, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2018.

Maganić Aleksandra, "Ogledni postupak prema Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku 2016.", Zbornik radova s II međunarodnog savjetovanja *Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća* (urednik Jozo Čizmić et al.), Pravni fakultet Sveučilište u Splitu, Split, 2016.

Milotić Ivan, "Ogledni postupak – novi institut u Noveli ZPP-a iz 2019. godine", *Pravo i praksi*, br. 9/2019.

Nakić Jakob, "Kritički osvrt na ogledni postupak u Nacrtu Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku", *Informator*, br. 6578 od 10. lipnja 2019.

Popović Vesna, Postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja, <http://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/POSTUPAK%20ZA%20RE%C5%A0AVANJE%20SPORNOG%20PRAVNOG%20PITANJA%20-V.Popovi%C4%87.pdf>.

Poznić Borivoje, Rakić-Vodinelić Vesna, *Građansko procesno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i Službeni glasnik, Beograd, 2015.

Salma Marija, "Postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja", *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 1, 2012.

Datumi prijema i prihvatanja rada

Primljen: 15.10.2019.

Prihvaćen: 21.10.2019.

UDC 347.998.4)

DOI:10.5937/RKSPP1901237K

GORAN KOEVSKI

DARKO SPASEVSKI

TRENDS IN RESPECT OF SPECIALIZATION OF COMMERCIAL DISPUTES JUDICIARY

In this paper, the authors are analyzing the trends of the development of the specialization of courts in the field of commercial disputes. Through the analysis, the authors set forth the arguments "pro" and "against" the specialization of the judiciary in this legal field. Also, the authors are analyzing the models of specialization of the judiciary. Special attention is paid to analyzing the experiences of the United States of America, United Kingdom, Germany, France, Italy, Switzerland and the Netherlands, as well as countries from the region, such as Serbia, Croatia and Montenegro. The Macedonian judicial experience in this area is analyzed in both periods of development, the period before the abolition of the commercial courts and the period after their abolition.

Key words: Court Specialization, Judiciary, Commercial Courts, Commercial Disputes

SPECIALIZATION OF JUDICIARY AND COMMERCIAL DISPUTES – DEVELOPMENT AND CONTEMPORARY EXPERIENCES

The specialization of the judiciary, in a variety of shapes, is encompassing an increasingly larger segment within the judicial system. As stated in the March 2012 report by the Working Party of the Working Party of the Consultative Coun-

Prof. Dr. Goran Koevski, Full Professor, University "Ss. Cyril and Methodius", Faculty of Law "Iustinianus Primus", Skopje, North Macedonia, e-mail: g.koevski@pf.ukim.edu.mk

Dr. Darko Spasevski, Associate Professor, University "Ss. Cyril and Methodius", Faculty of Law "Iustinianus Primus", Skopje, North Macedonia, e-mail: d.spasevski@pf.ukim.edu.mk